

Kehollisuutta, pelejä ja leikkejä. Poikien ja nuorten miesten näyttämöliikunnasta uuden ajan alun Englannissa

Arvio teoksesta McCarthy, Harry R. *Boy Actors in Early Modern England. Skill and Stagecraft in the Theatre*. Cambridge University Press. 2022. 207 s. ISBN 978-100-909-895-3.

Tia Svanberg

Cambridgen yliopiston tutkijan Harry R. McCarthyn toinen kirja pohjautuu hänen väitöskirjaansa muutaman vuoden takaa. *Boy Actors in Early Modern England. Skill and Stagecraft in the Theatre* edustaa jatkumoa viime vuosien uuden ajan alun Englannin lapsinäyttelijöitä ja historiallista näyttämöliikuntaa käsitteleviin tutkimuksiin. Viimeaikaisessa historiallisia teatteriesityksiä käsittelevässä tiedekirjallisuudessa on usein käsitelty poikia näyttelijöinä, pelejä ja muuta fyysistä toimintaa, tai sukupuolisuuden erilaisia ilmenemistapoja teatterinäyttämöillä. Myös yleisluontoisempia tutkimuksia poikanäyttelijöiden rekrytoinnista, koulutuksesta ja työskentelystä on julkaistu (muun muassa Ackroyd 2017). Arvioitavassa kirjassaan Harry R. McCarthy keskittyy kuvaamaan sitä, miten vuosien 1580–1630 välisenä aikana Englannissa poika- ja miesnäyttelijöistä koostuville teatteriryhmille kirjoitetut näytelmäkäsikirjoitukset (*”Old Plays”*) voivat lisätä nykytutkijoiden ymmärtämystä sekä nuorten poikien esittämiä rooleja että näytelmien kirjoittamisen taustoja kohtaan (s. 2). Kirjoittaja on halunnut laajentaa erityisesti tämänhetkisen trans- ja queer-tutkimuksen näkökulmia uuden ajan alun näyttelijöiden ei-normatiivisista identiteeteistä (esimerkiksi Higginbotham & Johnston 2018) keskittymällä avaamaan kyseisen aikakauden esittämisdynamiikkaa ja poikanäyttelijöiden roolien fyysisiä vaatimuksia (s. 9).

Kirja on jaettu johdannon ja loppuyhteenvedon lisäksi neljään eri lukuun, joissa jokaisessa McCarthy käsittelee joidenkin näytelmäesimerkkien ja muiden aikalaiskirjoitusten kautta valitsemiaan teemoja. Ensimmäisessä luvussa hän keskittyy näyttelijöiden kehollisuuteen ja fyysiseen näyttelijäntyöhön. Lisäksi kirjoittaja avaa sitä, miten uuden ajan alun lasten ja nuorten monipuolinen liikunnallisuus oli sisäänkirjoitettu näytelmäteksteihin ja parenteseihin, eli näyttämötoiminnan ohjeistuksiin (s. 24–56). Toisessa luvussa McCarthy käsittelee syvällisemmin

aikakauden laajempia näkökulmia ja vaatimuksia lasten ja nuorten kehollisuudesta. Hän käy läpi erilaisia aikalaiskirjoituksia ja avaa niiden pohjalta näytelmien fyysisiä näyttämöohjeita. Näiden avulla hän pyrkii todistamaan aikaisempaa laajemmän ja tarkemman tietämyksen sekä itse aikalaisnäyttelijöistä että uuden ajan alun näytelmistä (s. 57–93). Kolmannessa luvussa McCarthy käy tarkemmin läpi erilaisia näyttämöohjeita. Hän käsittelee aikakauden näytelmien ja teatteriryhmien tapaa hyödyntää nuorten poikien ja miesten fyysisiä taitoja teatterilavoilla. Eri ryhmät kilpailivat nuorten esiintyjien suorituksista, joihin kuului kaikkea erilaisista tavaroiden kantamisista jopa täysimittaisiin, virtuoosimaisiin urheilu suorituksiin ja peleihin (s. 6). Neljännessä luvussa kirjoittaja pohtii erityisesti viime vuosien eri teatteriryhmien toteuttamia työpajakokeiluja (*performance-based research*). Hän huomioi näissä historiallisesti informoiduissa esityksissä esiinnousseita havaintoja ja tuloksia, jotka ovat tuottaneet uutta tietoa sekä naisroolien esittämiskäytännöistä että oikeiden pelien pelaamisesta teatterinäyttämöllä. Näihin kuuluvat muun muassa tutkimustulokset nuorten miesten monipuolisuudesta taidokkuudessa naisroolien esittämisessä sekä haastavien, todellisten pelien ja urheilulajien toteuttamisesta näyttämöllä näyttämöteosten aikana (s. 147–203).

Nuorten näyttelijöiden fyysisuus ja näytelmätyöpajat

Kaikkienensa McCarthy käsittelee mielenkiintoisia yksityiskohtia, joista kirjoittaja onnistuu johtamaan yleisempiä merkityksiä koko aihepiiriin. Näiden yksityiskohtien avaamisella kirjoittaja onnistuu yllättävän hyvin kuvaamaan laajempiakin asiayhteyksiä aikakauden näyttämötaiteeseen ja kulttuurihistoriaan. Hän esimerkiksi lähtee kirjassaan liikkeelle lähdekriittisesti siitä, miten 1600-lopun Englannissa ei ollut enää aina tapana ilmoittaa näyttelijöiden nimiä esiintyjäluetteloissa. Tästä asiasta vaikuttaa esimerkiksi yksi ajan kuuluisimmista pamflettien kirjoittajista, James Wright (1699, sig. A2v.), olleen huolissaan kirjoituksessaan. McCarthy on kuitenkin sitä mieltä, että näyttämöohjeista voidaan usein silti nähdä, kenelle näyttelijälle rooli on kirjoitettu esimerkiksi tiettyjen poikanäyttelijöiden fyysisten piirteiden vuoksi tai näiden näyttämötoiminnan erityisosaamisen perusteella (s. 2).

McCarthy käyttää lähdemateriaaleinaan näytelmäkirjoitusten lisäksi muun muassa aikakauden pedagogisia ja uskonnollis-moraalisia kirjoituksia (s. 29–31). Ensimmäisessä luvussa kirjoittaja käsittelee tarkemmin myös sitä, miten nuorten poikien fyysiset kyvyt nähtiin sekä hyödyllisinä teattereille, mutta myös laajemminkin koko yhteiskunnalle, esimerkiksi sodankäyntitaidon osalta (s. 56). Kirjoittaja keskittyykin nuorten poikien näyttämisen kohdalla tutkimaan sitä, miten uuden ajan alussa oltiin yleisemminkin kiinnostuneita lasten ja nuorten kehollisuudesta ja sukupuolisuudesta. McCarthy käy monipuolisesti läpi aikakauden näkemyksiä lasten oppimisesta ja työnteosta, ja miten ruumiin ja mielen kehittäminen nähtiin hyödyllisenä itsensä kehittämisenä. Tämä näkyi hänen mukaansa muun muassa oppipoikajärjestelmän laajassa käytössä myös lapsinäyttelijöiden kohdalla, sekä esimerkiksi tanssimisen ja muun kehollisen toiminnan hyötyjen tunnustamista ja niihin kannustamisessa.

McCarthy käsittelee myös joidenkin aikalaismaalausten kautta lasten leikkejä ja pelejä, ja miten nämä kaikki aikalaismaalauksissa kuvatut lasten eri leikit ja pelit löytyvät myös

aikakauden eri näytelmien näyttämöohjeistuksista. Kirjoittaja on omien sanojensa mukaan halunnut tutkia sitä, miten fyysisten näyttämötaitojen osaaminen on vaikuttanut näiden nuorten miesnäyttelijöiden uraan. Hänen mukaansa aikakauden runsas ja laaja pelien, leikkien ja lasten liikkumisen ja kehollisuuden käyttö ja sen myötä lasten fyysinen ja monipuolinen osaaminen ovat vaikuttaneet siihen, miten laajasti näiden nuorten näyttelijöiden taitoja ja kehollisen osaamisen käyttöä haluttiin hyödyntää taitojen esittelemisessä myös teatterinäyttämöllä. Nuorten näyttelijöiden näyttämöliikunnan runsaus eri näytelmäkirjailijoiden teksteissä todistaa McCarthyn mukaan sen, miten laajasti eri teatteriryhmät, näytelmäkirjoittajat ja yleisö olivat kiinnostuneita näyttelijöiden monipuolisista taidoista (s. 64).

Kirjassa käsitellään monia muita historiallisten teatteriesityskäytäntöjen tutkimuksia laajemmin aikakauden pedagogisten virtausten vaikutusta poikien näyttelemiseen – erityisesti retoriikan ja liikkumisen – opettamiseen kouluissa. McCarthy haluaa nostaa esiin sen, että myös teatterinäyttelemisen tavat vaikuttivat pedagogiikan ja oikean käyttäytymisen opettamiseen (s. 96). Hän on myös sitä mieltä, että aikalaisnäytelmäkirjoittajien ei tarvinnut laskea näyttämötoimintavaatimuksia nuorille pojille, vaan että he olivat aina yhtä kehollisesti kykeneviä ja osaavia tekemään vaativia asioita näyttämöllä. McCarthy korostaa erityisesti kirjailija Richard Mulcasterin (1531–1611) merkitystä nuorten poikien näyttämökoulutuksessa ja on sitä mieltä, että hänen pedagogisen ideologiansa ja fyysisen osaamisen ja painotuksensa liikunnallisuuden osaamiseen näkyivät laajasti sekä näytelmäteksteissä kuin julkisilla ja kuninkaallisillakin näyttämöillä. Näihin kuuluivat muun muassa tanssimisen merkityksen painotus sekä fyysisten että sosiaalisten taitojen kehittämisessä, sekä leikkitaistelujen ja pelien pelaaminen (s. 96–97). McCarthy haluaa myös kumota joidenkin tutkijoiden väitteet (esimerkiksi Cook 1980 ja Rosenberg 2001) siitä, että esimerkiksi William Shakespeare (1564–1616) ei olisi voinut kirjoittaa Cleopatran roolia nuorelle poikanäyttelijälle roolin haastavuuden takia. Kirjoittajan mielestä Cleopatran rooli on samassa linjassa muidenkin aikakauden näytelmien kanssa, joissa nuoret pojat ja miehet esittivät kehollisesti ja tunnetasoltaan vaativia naisroolihahmoja (s. 149).

Erityisen kiinnostavaa ja ainutlaatuista teoksessa ovat kirjoittajankin omakohtaiset kokemukset vuosina 2017 ja 2018 tehdyistä kokeellisista työpajoista (*performance-based research*), joissa testattiin historiallisia esityskäytäntöjä eri näytelmissä. Näissä työpajoissa myös haluttiin kokeilla sitä, miten teattereiden tapa sallia osan yleisön istuminen näyttämöllä vaikutti itse näytelmään, näyttelijöihin ja katsojiin. Erässä kokeilussa oli annettu kymmenen yleisön jäsenen istua näyttämöllä. Tämän jälkeen oli tutkittu sitä, miten se oli vaikuttanut sekä näyttelijöiden keholliseen toimintaan (oikean pelin pelaaminen ja siinä roolissa näyttelemiseen). Johtopäätöksenä työpaja tuotti kokemuksen siitä, että näyttämötoiminnalla (eli näytelmiin merkittyihin näytelmäkirjailijan kirjoittamilla esitysohjeilla) oli oletetumpaa suurempi vaikutus näyttelijöiden fyysiseen suorittamiseen. Näyttelijät olivat panostaneet aikaisempaa enemmän itse toimintaan, mikä oli vahvistanut heidän roolihahmojensa luonnekuvausta ja käyttäytymismalleja. Lisäksi fyysisen suorituksen toteuttaminen (esimerkiksi pallopelin oikea pelaaminen näyttämöllä) oli myös lisännyt yleisön aktiivisuutta näyttämötapahtumien toiminnan seuraamiseen. Tämä vuorostaan oli lisännyt esityksen intensiivisyyttä ja mahdollistanut näyttelijöille uudenlaisten, jopa improvisatoristen

repliikkien ja tekojen toteuttamisen. Se oli myös lisännyt erityisesti dialogeissa sanojen koomisia painotuksia ja vahvistanut sekä näyttelijöiden että katsojien kehollista näyttämökokemusta (s. 128).

Varhaismodernin näyttämötoiminnan monipuolisuus

Kaiken kaikkiaan *Boy Actors in Early Modern England* tuottaa uutta tietoa erityisesti nuorten poikanäyttelijöiden kehollisen ja fyysisen näyttelemisen sekä heidän taitojen ja osaamisen suuresta merkityksestä teattereissa ja näytelmäkäsikirjoituksissa Englannissa uuden ajan alussa. Vaikka kirjoittaja käyttääkin välillä vain paria näytelmää alleviivaamaan jotakin ajatustaan, lähdeaineisto sisältää kuitenkin poikkeuksellisen monia, jopa harvemmin tutkittujen näytelmäkirjailijoiden teoksia. Tämä korostaa teoksen arvokasta uutta näkökulmaa. Kirjoittaja on käyttänyt monipuolisesti muitakin kirjallisia ja kuvallisia lähteitä ja yhdistänyt näitä kokemuksiin historiallisesti informoiduista näyttämökokeiluista. Tällaisia näyttämökokeilu tehdään eri maissa, mutta silti ne ovat yhä harvinaisia helmiä. Laaja aineisto monipuolistaa tuloksia ja tekee kirjasta antoisamman lukijalle.

Koska kirja analysoi ennen kaikkea englantilaisia käytäntöjä, siitä jää helposti kuva, että kohdeyleisöksi on tavoiteltu nimenomaan englantilaisia tutkijoita ja lukijoita. McCarthy edustaa itse uuden ajan alun ja erityisesti William Shakespearen näytelmien käsikirjoitusten ja niistä tehtyjen teatteriesitysten esityskäytäntöjen tutkimista. Ehkä tästä syystä hänellä on välillä jopa hieman hyökkäävä tyyli muiden alan tutkijoiden julkaisuja kohtaan. Kirjoittaja kritisoi myös tiettyjä Englannissa tehtyjä historiallisia produktiokokeiluja, joissa hänen mielestään ei yleensä oteta riittävän tarkasti huomioon alkuperäisessä käsikirjoituksessa olevia näyttämöohjeita. Näiden tarkka noudattaminen auttaisi hänen mielestään roolihahmon psykologisen luonnekuvauksen ja toiminnan rakentamisessa ja ymmärtämisessä. McCarthyllä on hieman hyppelevä kirjoitustyyli, ja hän siirtyy yllättäen toiseen asiaan jopa saman kappaleen sisällä. Tämä tekee välillä haastavaksi hänen ajatuksensa ydinsanomien tavoittamisen. Tästä huolimatta pidän hänen johtopäätöksiään pääsääntöisesti tarkkoina ja perusteltuina erityisesti sen osalta, miten monipuolista fyysistä toimintaa nuoret poika- ja miesnäyttelijät esittivät teatterinäyttämöillä, miten laaja-alaista lapsinäyttelijöiden oppipoikajärjestelmä oli, ja miten arvostettuja poikanäyttelijät olivat katsojien silmissä heidän monipuolisen osaamisensa takia.

McCarthy tuottaa monipuolista tietoa erityisesti näyttämöohjeista, eli mitä kaikkia fyysisiä asioita näytelmäkirjailijat halusivat nuorten miesnäyttelijöiden tekevän näyttämöllä. Lisäksi teos perustelee kirjoittajan väitettä siitä, että miesnäyttelijät ovat olleet uuden ajan alussa riittävän hyviä esittämään naisrooleja, eikä niihin ole mahdollisesti tarvittu alun perinkään naisia.

Edellä mainituista havainnoista johtuen teosta voi suositella erityisesti niin teatteriesityksiä toteuttaville tahoille kuin uuden ajan alun kirjallisuuden ja teatterihistorian tutkijoille. Teoksen havainnot aikalaisnäytelmien tunnelmaisesta voisi kiinnostaa myös tunne- ja kokemushistorioitsijoita. Kirjoittaja korostaakin, että liian usein keskitytään tarkastelemaan näytelmäkirjallisuutta vain kirjallisuutena ja kirjallisena tuotoksena. McCarthy onkin halunnut tutkia sanojen ja näyttämöohjeiden

takana olevia syitä. Hän on myös tutkinut ihmisiä heidän erityistaitoineen ja lapsia ja nuoria aktiivisina, liikkuvina ja ruumiillisina tekijöinä. McCarthy laajentaa teoksellaan usein esitettyjä näkemyksiä siitä, että vain William Shakespearen näytelmiin olisi kirjoitettu poikkeavan haastavia roolihahmoja sekä tunteiden että kehollisuuden esittämiseen. Hän esittääkin, että tämä oli yleisesti tapana myös esimerkiksi John Lylyn (1554?–1606) ja Christopher Marlow’n (1564–1593) näytelmissä (s. 154). Haastavissa rooleissa näyttelijän piti esimerkiksi osata eläytyä ja osoittaa tunteita eri tavoin, tanssia, taistella, pelata ja näyttää eri sukupuoliin liitetyjä tunteiden ilmaisemistapoja.

Nuorten miesnäyttelijöiden keholliseen näyttämötoimintaan keskittyvä kirja onnistuu päätavoitteessaan herättää syvällisemmin henkiin näyttämötapahtumat aikakauden näytelmien näyttämötoiminnan ohjeiden avulla (s. 6). Kirjoittaja onkin ensisijaisesti halunnut avata laajemmin uuden ajan alun nuorten poikanäyttelijöiden poikkeuksellisen monipuoliset kyvyt. Näiden lisäksi McCarthy on halunnut nostaa esiin heidän tärkeän merkityksensä niin näyttämöliikunnan, heidän roolihahmojensa vuorovaikutuksen kanssänäyttelijöiden kanssa, kuin heidän puheensa, eleensä, liikkeensä ja heidän käyttämänsä tarpeiston (s. 154).

Teoksen lukemisen jälkeen en ainakaan itse enää lue uuden ajan englantilaisia näytelmätekstejä samalla tavalla kuin ennen. Vastedes tulen kiinnittämään enemmän huomiota niin parenteeseihin kuin dialogeissa mainittuihin, erityisesti tekemistä kuvaaviin esitysohjeisiin. *Boy Actors in Early Modern England* tuo hyvin esiin sen, miten taidokasta ja monipuolista osaamista uuden ajan alun teatterinäyttämöt ovat tarjonneet yleisölle. Siinä suhteessa lukemisen arvoinen teos onnistuu tavoitteessaan erittäin hyvin. Jatkotutkimuksissa olisi mielekäästä saada lisää tietoa ja aikalaiskuvauksia itse esityksistä ja näyttelijöistä, jotta saataisiin vieläkin enemmän konkretiaa historiallisten näyttämöohjeiden ja teatteriesitysten toteutuksista. Lisäksi tutkittavaa olisi politiikan ja uskonnon vaikutuksesta näyttämötoteutuksiin ja näytelmäteoksiin.

Tia Svanberg, teatteritieteen väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto.

Kirjallisuus

Ackroyd, Julie. 2017. *Child Actors on the London Stage, Circa 1600. Their Education, Recruitment & Theatrical Success*. Brighton: Sussex Academic Press.

Cook, Judith. 1980. *Women in Shakespeare*. London: Harrap.

Higginbotham, Jennifer & Mark Albert Johnston, eds. 2018. *Queering Childhood in Early Modern English Drama and Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-72769-1>

Mulcaster, Richard. 1581. *Positions wherin those Primitive Circumstances Be Examined, which Are Necessarie for the Training Up of Children, Either for Skill in Their Booke, or Health in Their Bodie*. London.

Rosenberg, Marvin. 2001. The Myth of Shakespeare's Squeaking Boy Actor – or Who Played Cleopatra?. *Shakespeare Bulletin* 19, 2: 5–6. <https://www.jstor.org/stable/26355724>

Wright, James. 1699. *Historia Histrionica: An Historical Account of the English Stage*. Printed by G. Croom for W. Haws, London.